

Quasi cursores

Cf. minket Lucretius ismert sorából vettük: ... *et quasi cursores vitae lampada tradunt* (II 79). Lucretius a maga hasonlatát a λαμπαδοδρομία, a fáklyásfutás versenyéből¹ merítette. Ám mi a hasonlatot az alábbiakban visszajára fordítjuk.

Az antik görög sport kutatója számos alkalommal találkozik olyan esetekkel, amikor egyes családokban 2—3 generáción keresztül akadnak sportolók, akik azonos vagy hasonló versenyszámban arattak sikereket, akár az olympiai játékokon vagy más jelentős versenyeken is. Ebben a vonatkozásban elsősorban a rövidtávfutók és a nehéztöltők tűnnek ki², s ez nagyon is érthető. A sikeres szerepléshez szükséges fizikai adottságok és képességek közül a gyorsaság az, ami döntő mértékben örökletes, genetikai tényezők függvénye, természetesen igényel gyakorlást, fejleszhető is, de nem olyan mértékben, mint az állóképesség vagy az erő, bár a gyorsaság sem nélkülözheti az erőt.³ Hasonló a helyzet a nehéztöltői küzdősportok területén nagy jelentőségű testalkattal, elsősorban a birkózásban. Mindkettőnél fontosak persze a társadalmi feltételek, a családi, anyagi helyzet, illetőleg a környezet ösztönző hatása, hiszen már a megfelelő testi fejlődés is, még inkább a felkészülés, majd a távoli versenyekre való utazás biztos, megértő családi háttérrel igényel, amely képes és hajlandó vállalni a szükséges költségeket; ugyanakkor kívánatos, hogy a tágabb környezet, a polis is rendelkezze megfelelő feltételekkel, létesítményekkel, tanúsítson érdeklődést az agónisztika iránt.

Az alábbiakban egy készülő nagyobb munka adatgyűjtéséből mutatok be néhány példát, amelyekkel a gyors lábú legények tartották fenn, öregbítették családjuk s a polis-uk hírét-nevét — nem *quasi*, hanem *ut cursores*.

A témaválasztáshoz még két motívum adott ösztönzést. Az egyik az, hogy nemcsak a fizikai, hanem a szellemi képességek is nagy mértékben meghatározottak örökletesen; de persze mindkettő kibontakozásához rengeteg munka, emyedetlen szorgalom szükséges. Ezt a megállapítást a mi ünnepeltünk és az ő családja is kiválóan igazolja, a maguk és egyetemünk nem kis dicsőségére.⁴ A másik ok egy szélesebb körben bizonyára kevésbé

---

¹ Ennek mibenlétéről részletesebben ld. J. JÖTHNER: Die athletischen Leibesübungen der Griechen. II. Einzelne Sportarten. 1. Lauf-, Spung- und Wurfgerbe. (Hrsg. von FR. BREIN) Wien 1966, 134—156. R. PATRUCCO: Lo sport nella Grecia antica. Firenze 1972, 127—129.

² A jelenségre már korábban rámutattunk Az ókori olympiák csillagai c. írásunkban; ld. Élet és Tudomány 40 (1985) 1075.

³ Ezt már a görögök is tudták. Vö. Aristotelés, *Rhet.* I 5 (1361 b): καὶ γὰρ ὁ ταχὺς ἰσχυρός ἐστίν. Vö. Platon, *Legg.* I 6 (631 c).

⁴ Ld. Szegedi Egyetemi Almanach 1921—1995. Szeged 1996, 197—198, 473.

ismert tény, hogy ti. Professzorunk fiatal korában maga is jeles sportoló, nevezetesen sztormász volt...

1. Az olympiai győztesek közül először a korinthuszi Thessalos és fia, Xenophón sikereit említjük. Thessalos, Ptoióros fia 504-ben, a 69. Olympián győzelmet aratott diaulosban, a kettős stadionfutásban⁵. Ugyancsak diaulosban és stadionfutásban is győzött a delphoi Pythián, amint azt Pindaros XIII. epinikionjában (37—38 sor) olvashatjuk; e művét a költő Thessalos fiának, Xenophónnak ugyancsak kétszeres — stadionfutásban és pentathlonban elért — olympiai győzelmére írt.⁶ Thessalosnak pythói győzelmei 506-ra vagy 502-re tehetőek. A Panathenaián viszont egyazon alkalommal három számban is győzni tudott, mégpedig stadionfutásban, diaulosban és fegyveres futásban, tehát τριάστης lett.⁷ Tudomásunk van még a polisában, a korinthusi Hellótián⁸ fátylós futásban elért két győzelméről is.

A fia, Xenophón 464-ben, a 79. Olympián szerzett győzelmi koszorút, mint már említettük: stadionfutásban és pentathlonban. Ő volt az első halandó férfi (άνηρ θνατός), akinek ez a párhuzamos győzelem sikerült — legalábbis így dicsőíti őt Pindaros (30—32).⁹ Diodóros (XI 70,1) csak a stadionfutásban aratott diadalát említi, Dionysios (IX 61,1) és Pausanias (IV 24,5) pedig csak az olympiai győzelmet, ami egymagában általában a stadionfutásra vonatkozik. E három szerző forrása vagy egy hiányos győzteslista lehetett, vagy pedig — s ez a valószínűbb — a történetírókat csak a datálás szempontjából fontos stadionfutó győzelem érdekelte.

Pindaros verséből (44—46) az is kiderül, hogy Xenophón az Isthmián is aratott két győzelmet, és győzött a Nemeán is. Arról azonban nem ír, hogy az isthmosi versenyeken is kettős, párhuzamos győzelmekre kell-e gondolnunk, vagy két külön alkalomra, s azt sem tudni, melyik versenyszámban elért győzelmekről van szó.

Említést érdemel még, hogy Thessalos két fivére: Eritimos és Namartiadas, Xenophón bácsikái szintén nyertek futószámokat, bár nem ismerjük közelebbről, mely számokban és milyen versenyeken.

2. Nevezetes bajnokpár volt Phrikias és fia, Hippokleas. A nyugat-thessaliai Peneios melletti Pelinnába (korábban Pellina) való Phrikias¹⁰ két győzelmi koszorút szerzett az Olympián fegyveres futásban, valószínűleg 508-ban és 504-ben, a 68. és 69. játékokon. E

---

⁵ Vö. L. MORETTI: *Olympionikai. I vincitori negli antichi olimpici*. Roma 1957, 154. sz.; ld. még TH. KLEE: *Zur Geschichte der gymnischen Agone an griechischen Festen*. Leipzig—Berlin 1918 (Repr. Chicago 1980), 77. lap 18—19. sz. — A különféle futószámokról röviden ld. MARÓTI É.: *Delphoi és a Pythia sportversenyei*. Apollo Könyvtár 17. Budapest 1995, 54—57.

⁶ Vö. az ide vonatkozó scholion 50a és 51a pontját, in A. B. DRACHMANN: *Scholia vetera in Pindari carmina*. I. Scholia in Olympionicas. Lipsiae 1903 (Repr. Amsterdam 1964), 367.

⁷ A fogalomhoz ld. MARÓTI, in *AntTan* 32 (1985—86) 3—4.

⁸ A versenyekhez ld. K. KRAMER: *Studien zur griechischen Agonistik nach der Epinikien Pindars*. Diss. Köln 1970, 41.

⁹ Xenophónról ld. MORETTI, i. m. 145—146. sz. A. PUECH in: *Pindare. Tome I. Olympiques*. Paris⁵ 1962, 145—146. MARÓTI, *AntTan* i. h. 14. Uó. in *Acta Ant. et Arch. Szeged*. VIII 1992, 18. Ld. még H. FÖRSTER: *Die Sieger in den olympischen Spielen*. Zwickau 1891. (Gymnasium zu Zwickau, Bericht über das Schuljahr 1890—1891) 218., 219. sz. KLEE, i. m. 72.

¹⁰ Pályafutásához ld. KLEE, i. m. 77. lap 20. sz. MORETTI, i. m. 150., 156. sz.

két győzelmet Pindaros is említi a Hippokleas első pythói győzelmét ünneplő epinikionban (*Py.* X 12—14). Phrikias a Pythián is aratott győzelmet (*Pind. uo.* 15—16), vagy 506-ban dolichosban, vagy talán inkább olympiai sikerszámában, a fegyveres futásban, de valamivel korábban. A költő úgy énekli meg őt, mint aki megélte, hogy a fia is győzött a Pythián, s ezzel, ha az égbe nem is szállhatott, elérte a legnagyobb dicsőséget, amit ember elérhet. (*Py.* X 25—29.)

Phrikias fia, **Hippokleas** (vagy Hippokles) ugyanis első ismert győzelmét a 22. Pythián aratta 498-ban, a „gyermek” (παῖδες), azaz a fiatalokúak diaulos futásában.¹¹ Ezt a győzelmét énekelte meg Pindaros a X. pythói ódájában, amelyet még igen fiatalon írt, ugyanebben az évben.¹²

A diaulosban elért siker mellett a scholion egy másik, ugyanazon a napon a felnőttek stadionfutásában aratott győzelmét is említi Hippokleasnak; ez a közlés azonban feltétlenül téves, talán egy későbbi alkalomra vonatkozhat, amelyről műve írásakor Pindarosnak még természetesen nem lehetett tudomása.

Olympiai koszorúkat 492-ben, illetve 488-ban nyert Hippokleas, a 72. és 73. játékokon, mégpedig vagy diaulosban, vagy fegyveres futásban.¹³

3. A thébai Thrasydaios családja főként Delphoiban aratott sikereket. Amint azt Pindaros XI. pythói epinikionjának scholionjai alapján kikövetkeztethetjük, Thrasydaios 474-ban, a 28. Pythián a fiatalokúak stadionfutásában győzött először. Később, valószínűleg 466-ban a 30. pythói versenyen a felnőttek diaulos versenyében is szerzett koszorút.¹⁴

Thrasydaios apja, Pythonikos ugyancsak delphoi győztes volt, valamikor 490 táján, feltehetően stadionfutásban.¹⁵ Nincs kizárva, hogy az ő apja, a nagyapa — „egy ismeretlen nevű thébai atléta” — ugyancsak győzedelmeskedett valamikor korábban Delphoiban,¹⁶ s ennek öröme adhatta a fiának a Pythonikos nevet.

A személyek, generációk egyeztetésében azonban bizonyos nehézségek merülnek fel. Pindaros szövege maga is problematikus,¹⁷ s a scholionok variációs ötletei csak még tovább fokozzák a homályt. Joggal merül fel ugyanis a kérdés, hogy vajon a Thrasydaios apját jelölő „Pythonikos” valóban személynév-e, mint Klee gondolja, vagy pedig esetleg az

---

¹¹ Vö. KLEE, i. m. 78. lap 21. sz. MORETTI, i. m. 175. sz. Ld. még STEPHEN G. MILLER, in CSCS 11 (1979) 135—136. U. VON WILAMOWITZ—MOELLENDORF: Pindaros. Berlin 1922 (21966), 123. MARÓTI, in Actas 1996/4. Szeged, 1997, 11.

¹² Vö. WILAMOWITZ, i. m. 141—142. PUECH: Pindare II. Pythique. Paris. 1961, 141. R.W.B. BURTON: Pindar's Pythian odes. London 1962, 1. szerint nem Phrikias rendelte meg és finanszírozta az ódát, hanem Thorax, az Auleadák thessaliai uralkodó nemzetségének a tagja, mintegy a helyi arisztokrácia öntudatának megnyilvánulásaként.

¹³ MORETTI, i. m. 175., 184. sz.

¹⁴ KLEE, i. m. 79. lap 38. sz. PUECH, 1961, 151., vö. az epinikion 11—12. és 49—50. sorait.

¹⁵ KLEE, i. m. 78. lap 23. sz. Vö. BURTON fenntartásait, i. h. 60.

¹⁶ KLEE, i. m. 77. lap 8. sz.

¹⁷ A 11. pythói epinikiont több kutató is Pindaros leghomályosabb költeményének mondja, pl. WILAMOWITZ, i. m. 259; újabban DAVID C. YOUNG: Three odes of Pindar. A literary study of Pythian 11, Pythian 3, and Olympian 7. Leiden 1968, 2.

apa saját pythói győzelmére utaló melléknév, amint ezt a lehetőséget Puech¹⁸ felveti. Probléma az is, hogy az epinikion 14. sorában szereplő, harmadik győzelemre utaló τρίτον στέφανον Thrasydaios első vagy második győzelmére vonatkozik-e, tehát a család három generációjának harmadik koszorúja, mint Klee gondolja, vagy összesen csak két nemzedék aratott három győzelmet: apa és fia voltak a versenygyőztesek, ahogy Puech számol...

A hellénisztikus, majd a római kortól gyérülnek az ilyen természetű adataink. Ez összefügghet talán azzal is, hogy e futószámok népszerűsége idővel csökkent, az érdeklődés előterébe mindinkább a látványosabb, változatosabb „verekedő” versenyszámok kerültek, elsősorban a pankration.

---

¹⁸ A 43. sorhoz (ἢ πατρὶ Πυθονίκα) 160. lap 3.jz.